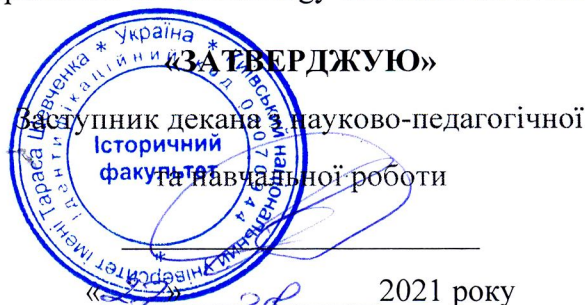

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ FACULTY OF HISTORY

Кафедра археології та музеєзнавства / Department of Archaeology and Museum Studies

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Природа і суспільство первісної Європи

WORK PROGRAM OF ACADEMIC DISCIPLINE
Nature and Society in Prehistoric Europe

для здобувачів ступеню магістр / for MA students

Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»	Academic field	Humanities
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	Subject area	History and archaeology
Освітній рівень	другий (магістерський)	Educational level	second (Master)
Освітня програма	Археологія	Programme	Arhaeology
Вид дисципліни	обов'язкова	Type of discipline	mandatory
Форма навчання	денна	Form of study	full-time
Навчальний рік	2021/2022	Academic year	2021/2022
Семестр	1	Term	1st
Кількість кредитів ECTS	5	Course credits	5
Мова викладання, навчання та оцінювання	англійська	Language	English
Форма заключного контролю	залік	Final control	test

Викладач / Lecturer

Шидловський Павло Сергійович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства

Pavlo Shydlovskiy, Ph.D. (History), Docent, Associate Professor of the Department of Archaeology and Museum Studies

Пролонговано / Prolongation: на 2022 / 2023 ( ) «29» 29 2022.

КИЇВ / KYIV – 2021

Розробники / Authors:

Шидловський Павло Сергійович,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології та музеєзнавства
Pavlo Shydlovskiy, Ph.D. (History), Docent,
Associate Professor of the Department of Archaeology and Museum Studies

Затверджено на засіданні кафедри археології та музеєзнавства

Протокол № 10 від 23 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри

Ростислав ТЕРПИЛОВСЬКИЙ

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від 26 08 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. Мета дисципліни – поглиблення розуміння процесів взаємодії природи і суспільства в давні часи, розвиток професійних навичок застосування їх на практиці для здійснення дипломного дослідження, вдосконалення володіння археологічною та палеоекологічною термінологією та понятійним апаратом сучасних досліджень в галузі первісної археології.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

2.1. *Знати:* спеціальну археологічну термінологію, категоріально-понятійний апарат археології та преісторії, основи археологічного й палеоекологічного дослідження та роботи з джерелами.

2.2. *Вміти:* реалізовувати на практиці навички наукового дослідження.

2.3. *Володіти навичками:* організації наукового дослідження, критики джерел, порівняльного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна поглиблює знання і розвиває практичні навички магістрантів у сфері здійснення наукових досліджень у галузях археології й палеоекології, необхідні для успішної реалізації їхніх дипломних робіт. Висвітлюються історія формування та сутність методології археологічних досліджень; наукові підходи і принципи дослідження в сучасній археології й екології. Розкривається питання взаємодії людського суспільства та навколишнього середовища на різних етапах археологічної періодизації на території Європи, впроваджується холістичний та екологічний підходи до розуміння історії людських суспільств.

4. Завдання (навчальні цілі): шляхом поглиблення розуміння процесів взаємодії природи і суспільства на ранніх етапах людської історії, сприяти вивченню археологічних культур, міграційних та демографічних явищ на теренах Європи в добу первісності, розвивати навички наукової роботи студентів над конкретними питаннями первісної археології.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ПК: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері історії та археології;

ЗК 1: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 4: Здатність спілкуватися іноземною мовою;

ЗК 5: Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ЗК 6: Здатність працювати в міжнародному контексті;

ФК 1: Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію;

ФК 2: Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук;

ФК 5: Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти;

ФК 8: Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумко-ві й оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати палеокліматичну періодизацію Європи плейстоцену – початку голоцену	Лекції, самостійна робота	<i>усне опитування, контрольна робота з тем ЗМ1</i>	15
1.2	Знати сучасні методологічні підходи і основні принципи археологічних й палеоекологічних досліджень	Лекції, самостійна робота	<i>усне опитування; контрольна робота з тем ЗМ2</i>	10
1.3	Знати основні стоянки найдавніших гомінід та первісних людей на теренах Європи, типи кам'яних індустрій	Лекції, самостійна робота	<i>індивідуальне завдання</i>	15
1.4.	Знати основні етапи формування людини сучасного антропологічного типу та основні концепції заселення Європи	Лекції, самостійна робота	<i>індивідуальне завдання</i>	20
1.5	Знати хронологію поширення давніх культур з відтворювальною економікою в Європі, опорні пам'ятки	Семінари, самостійна робота	<i>Усне опитування</i>	10
2.1.	Вміти орієнтуватись у англійській літературі із актуальних проблем археології та палеокліматології	Семінари, самостійна робота	<i>Усне опитування</i>	10
2.2.	Вміти систематизувати, класифікувати, аналізувати та використовувати палеоботанічні, археозоологічні та палеогеографічні джерела	Семінар, самостійна робота	<i>підсумкова контрольна робота</i>	10
4.1.	Довести важливість застосування екологічних підходів при дослідженні археологічних явищ	Семінар, самостійна робота	<i>підсумкова контрольна робота</i>	10

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3.	1.4.	1.5.	2.1	2.2.	4.1.
ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень	X	X		X	X	X		
ПРН 10: Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики						X		X
ПРН 15: Проводити дослідну роботу з вивчення археологічних колекцій, визначати історичну, наукову та інформаційну цінність артефактів		X	X				X	X
ПРН 16: Володіти навичками атрибуції артефактів, біофактів та геофактів	X	X	X		X		X	X

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.5. — 5 балів/ 3 бали*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.4., 2.1.— 5 балів/ 3 бали.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.2. - 14 балів/ 9 балів.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 1.3. - 11 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.1., 1.5. - 21 бал/ 9 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.4., 2.1. - 24 бали/ 12 балів.
7. Підсумкова контрольна робота Р.Н. 2.2., 4.1. - 20 балів / 12 балів

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання: залік.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 5, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 6 - 10.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 Nature and society in Pleistocene Природа і суспільство в плейстоценовий час			Змістовий модуль 2 Development of society at the beginning of the Holocene Розвиток суспільства на початку голоцену			Підсумковий контроль / залік
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота	Семінари	Модульний контроль	
14 (макс.)	21 (макс.)	5 (макс.)	11 (максимум)	24 (макс.)	5 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (реферат, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 3 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1 бал;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат та есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за тиждень до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю.

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 1 (реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 13-14 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 10-12 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 7-9 балів;
- робота переважно компілятивного рівня 4-6 бали;
- розкритий лише один окремий аспект теми 1-3 бали.

Тематику есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті.

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 2 (есе):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-11 балів;
- тема розкрита неповно 6-8 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (остання декада березня) і **Контрольна робота ЗМ2** (остання декада травня).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 20 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

На передостанньому семінарському занятті з дисципліни проводиться **підсумкова контрольна робота** (2 завдання).

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (до 10 балів за завдання)

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	10 балів;
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9 балів;
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу	8 балів;
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7 балів;
Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми	4-5 балів;
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі	2-3 балів;
Відповідь містить значні помилки елементарного рівня	1 бал.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферат, есе).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарів

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
Module 1. Nature and society in Pleistocene				
Частина 1. Природа і суспільство в плейстоценовий час				
1	Introduction. Topic 1. Ecological process in the Pleistocene. Geological periodization Вступ. Тема 1. Природний процес в плейстоцені. Геологічна періодизація	2	2	
2	Topic 2. Paleoeecology of the early Pleistocene and the first settlers in Europe Тема 2. Палеоекологія раннього плейстоцену та первинне заселення Європи	2	2	10
3	Topic 3. Environment and adaptive strategies of Neanderthals Тема 3. Природне оточення та адаптивні стратегії неандертальців	2	2	10
4	Topic 4. The spread of <i>H. sapiens</i> and the Würm glaciation Тема 4. Поширення сапієнсів та вюрмське зледеніння	2	4	10
5	Topic 5. Economic systems of Upper Palaeolithic hunters Тема 5. Господарські системи верхньопалеолітичних мисливців	1	4	10
6	<i>Індивідуальна робота 1</i>	-		10
7	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>	1		-
Module 2. Development of society at the beginning of Holocene				
Частина 2. Розвиток суспільства на початку голоцену				
8	Topic 6. The transition from Pleistocene to Holocene and the Final Palaeolithic cultures in Europe Тема 6. Перехід від плейстоцену до голоцену та фінальнопалеолітичні культури Європи	2	2	10
9	Topic 7. Nature and society in the Mesolithic Тема 7. Природа і суспільство доби мезоліту	2	2	10
10	Topic 8. Neolithization processes and the first farmers in Europe Тема 8. Процеси неолітизації та перші ранньоземлеробські культури Європи	2	4	10
11	Topic 9. Chalcolithic. Domestication of animals, plants, and people Тема 9. Енеоліт. Доместикація тварин, рослин, людей	2	4	10
12	Topic 10. Ritual and environment: worldview adaptation to natural processes Тема 10. Ритуал та середовище: світоглядна адаптація до природних процесів	1	4	
13	<i>Індивідуальна робота 2</i>	-		10
14	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>	1		-
	ВСЬОГО	20	30	100

Загальний обсяг 150 год., в тому числі:

Лекцій – 20 год.

Семінари – 30 год.

Самостійна робота -100 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Гладких, М.І. 1991. *Історична інтерпретація пізнього палеоліту* (за матеріалами території України). К.: НМК ВО.
2. Залізняк, Л.Л. 1998. *Передісторія України X–V тис. до н.е.* К.: Бібліотека українця, 307 с.
3. Нужний, Д.Ю. 2015. *Верхній палеоліт західної і північної України* (техніко-типологічна варіабельність та періодизація). К.: Вид. Філюк О., 478 с.
4. Станко, В.Н., Березанська, С.С., Гладилін, В.М., Гладких, М.І. (ред.). 1997. *Давня історія України: В 3 т. / НАН України. Ін-т археології. Т.1: Первісне суспільство*. К.: Наукова думка, 558 с.
5. Шидловський, П.С. 2017. *Природа і суспільство в ранньому голоцені Східної Європи*: навч. посіб. – К.: ВПЦ «Київський університет», 114 с. <https://www.researchgate.net/publication/330998995>
6. Cunliffe, B. (ed.). 1994. *The Oxford Illustrated Prehistory of Europe*. Oxford, NY: Oxford University Press.
7. Roberts, A. 2011. *Evolution. The Human Story*. London, NY.
8. Shydlovskiy, P. (ed.). 2020. *Prehistoric Networks in Southern and Eastern Europe. Collection of scientific works. VITA ANTIQUA 10*. Kyiv: Center for Paleoethnological Research, 212 p. <http://vitaantiqua.org.ua/en/archives/8650#more-8650>
9. Shydlovskiy, P., Hafner, A., Andriiovych, M. (eds.). 2020. *Climate Impact on East European Neolithic Societies. VITA ANTIQUA 12*. Kyiv: Center for Paleoethnological Research. <http://doi.org/10.37098/VA-2020-12>.
10. Soffer, O. (ed.). 1985. *The Upper Paleolithic of the Central Russian Plain*, Academic Press, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-654270-7.50010-0>.

Додаткові:

1. Залізняк, Л.Л. 1988. Мисливці прильодовикової Європи в кінці палеоліту та на початку мезоліту. *Археологія*, Вип. 64, с. 11 – 21.
2. Залізняк, Л.Л. 2003. Мисливці на мамонтів: від екзотичних домислів до прозаїчних реалій. *Кам'яна доба України*, Вип. 2, с. 42–57.
3. Манько, В.О. 2017. Розвиток неолітичних культур на території України: подолання запрограмованості на певний тип ландшафту. *VITA ANTIQUA 9, Людина та ландшафт: Первісна археологія Східної Європи*, с. 152-170. <http://vitaantiqua.org.ua/uk/archives/1366>
4. Нужний, Д.Ю. 1997. Проблема сезонної адаптації фінальнопалеолітичних мисливців на мамонтів Середнього Подніпров'я і нові епіграветські пам'ятки у басейні Трубежу. *Археологія*, №2, с. 3–23.
5. Нужний, Д.Ю. 2008. *Розвиток мікролітичної техніки в кам'яному віці: удосконалення зброї первісних мисливців*. К.: КНТ, 308 с.
6. Сминтина, О.В. 2017. Географічний підхід в первісній археології на рубежі XX–XXI століть: від дисциплінарного плюралізму до трансдисциплінарності. *VITA ANTIQUA 9. Людина та ландшафт: Первісна археологія Східної Європи*, с. 38-43.
7. Телегін, Д.Я. 1992-1993. Основні періоди історичного розвитку населення території України у V – першій половині IV тис. до н.е. *Археологія*, №4. – 1992; №1. – 1993.
8. Чабай, В.П. (ред.). 2014. *Епіграветські пам'ятки Середнього Подніпров'я. Археологічний альманах*, №31.

9. Шидловський, П.С. 2020. *Мисливці на мамонтів басейну Дніпра*: навч. посіб. К.: ВПЦ Київський університет. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5515482>.
10. Шидловський, П.С. (ред.). 2017. *Людина та ландшафт: первісна археологія Східної Європи. VITA ANTIQUA 9*. К.: Центр палеоетнологічних досліджень. <https://doi.org/10.37098/VA-2017-9>.
11. Шидловський, П., Лисенко, С., Кириленко, О., Сорокун, А., Пічкур, Є. 2016. *Первісна археологія Нижнього Подесення*. К. <http://vitaantiqua.org.ua/en/archives/432#more-432>
12. Binford, L.R. 1983. *In Pursuit of the Past. Decoding the Archaeological Record*. N.Y.: Thames and Hudson,
13. Clarke, G.D. 1957. *Archaeology and Society. Reconstructing the Prehistoric Past*. Cambridge.: Harvard University Press,
14. Daniel, G. 1963. *The Idea of Prehistory*. The World Publishing Co., Cl. and NY.
15. Demay, L., Vasyliiev, P.M., Koulakovska, L.V., Stupak, D.V., Shydlovskiy, P.S., Belyaeva, V.I. (2020). Palaeolithic Human Societies during the Upper Pleniglacial through their relations with other animals in Ukrainian archaeological sites. *Archaeology and Early History of Ukraine*, 37(4), 82-93. <https://doi.org/10.37445/adiu.2020.04.06>
16. Gladkikh, M., Shydlovskiy, P., Ryzhov, S. (eds.). 2021. *Dwellings of Prehistoric Europe : social adaptations in variable environments. VITA ANTIQUA 13*. <https://doi.org/10.37098/VA-2021-13>.
17. Preoteasa, C., Nicola, C-D. (eds.). 2014. *L'Impact Anthropique sur L'Environnement Durant le Neo-Eneolithique du Sud-Est de L'Europe*. Piatra-Neamt
18. Sobkowiak-Tabaka, I., Diachenko, A., Wiśniewski, A. (eds.). 2022. *Quantifying Stone Age Mobility: Scales and Parameters*. Springer Nature Switzerland AG. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-94368-4>.
19. Poltowicz-Bobak, M., Bobak, D. (eds.). 2010. *The Magdalenian in Central Europe. New Finds and Concepts*. Rzesow.
20. Sorokun, A., Shydlovskiy, P. 2020. Kyiv Dnieper Region sites with Kukrek inventory in archeological and climate contexts. *VITA ANTIQUA 12. Climate Impact on East European Neolithic Societies*, p. 41-71. <http://doi.org/10.37098/VA-2020-12-41-71>.

10. Додаткові ресурси :

Мультимедійний курс *Nature and Society in Prehistoric Europe*:
<http://vovkcenter.org.ua/en/naturesociety/>

<https://youtube.com/playlist?list=PL7Q74aWPLwfgFifgxE8BvaTatRIwIXkqy>

Цикл відео-лекцій П.С. Шидловського «Мисливці на мамонтів» на YouTube каналі Paleoethnological Research:

https://www.youtube.com/playlist?list=PL7Q74aWPLwfg_aQaiUKvLZD-3m_YRm67V

Курс: Шидловський П.С. «Популярна антропологія»:

<https://youtube.com/playlist?list=PL7Q74aWPLwfhjJD16RLTUvAh5wMMvw132>

Міжнародна наукова конференція «Людина та ландшафт: географічний підхід в первісній археології» (3-5 лютого 2016, Київ, Україна): Тези доповідей. - К.: Центр палеоетнологічних досліджень, 2016: <http://vitaantiqua.org.ua/uk/archives/58>

Wetland Archaeology and Prehistoric Networks in Europe / NEENAWA International Scientific Conference, September 15th-18th, 2017. (eds., Yana Morozova, Pavlo Shydlovskiy), Kyiv - Kaniv. - 78 p. <https://www.researchgate.net/publication/323541381>

Demay, L., Julien, M.A., Anghelinu, M., Shydlovskiy, P.S., Koulakovska, L.V., Péan, S., Stupak, D.V., Vasyliiev, P.M., Obáda, T., Wojtal, P., Belyaeva, V.I., 2021. Study of human

- behaviors during the late pleniglacial in the East European Plain through their relation to the animal world. *Quaternary International*, Vol. 581–582: p. 258-289. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2020.10.047> .
- Hafner, A., Dolbunova, E., Mazurkevich, A., Morozova, Y., Naumov, G., Nielsen, E., Shydlovskiy, P. 2020. *Network in Eastern European Neolithic and Wetland Archaeology*. Bern Working Papers on Prehistoric Archaeology, 3. <http://dx.doi.org/10.7892/boris.146724> .
- Shydlovskiy, P. 2018. Lithic Assemblages of Early Agricultural Communities in Middle Dniester: comparative study. *VITA ANTIQUA 10. Prehistoric Networks in Southern and Eastern Europe*, 61-91. <https://doi.org/10.37098/2519-4542-2018-1-10-61-91>
- Shydlovskiy, P., Morozova, Y. (2020). Regional Introduction: Neolithic of Ukraine. *Bern Working Papers on Prehistoric Archaeology*, 3, 115–130. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4271358> .
- Shydlovskiy, P., Péan, S. (2018). Investigating a Prehistoric mammoth bone dwelling: from field and lab research to education. *Quaternary Perspectives*, 25(2): 18–19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.2631382> .
- Shydlovskiy, P., Stupak, D. (2015). The research of fint implements on Kyrylivska site. *Naukovi Studii / Наукові студії*. ІКМ м. Винники, Інститут археології Жешівського університету, Вип. 8. Давні майстерні та виробництво у Вісло-Дніпровському регіоні, с. 21-32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1195009> .
- Shydlovskiy, P.S., Tsvirkun, O.I., Péan, S., Chymyrys, M.V. (2022). Spatial Distribution of Mezhyrichian Objects (Eastern Epigravettian): A Model of Seasonal Mobility. In: Sobkowiak-Tabaka, I. et al. (eds.). *Quantifying Stone Age Mobility. Quantitative Archaeology and Archaeological Modelling*. Springer, Cham.: 193–224. https://doi.org/10.1007/978-3-030-94368-4_8 .
- Shydlovskiy, P.S., Tsvirkun, O.I., Péan, S., Chymyrys, M.V., Mamchur, B.V. 2019. New Study of Fourth Dwelling from Mezhyrich Upper Palaeolithic Campsite: the results of International Summer School activity. *VITA ANTIQUA 11. Archaeology, Museum & Monument Studies: educational and research aspects*, p. 92-115. <https://doi.org/10.37098/VA-2019-11-92-115>